

Висновок

про наукову новизну, теоретичне та практичне значення результатів дисертації **Овчаренко Лілії Романівни** на тему **«Іншомовна підготовка майбутніх учителів нефілологічних спеціальностей у закладах вищої освіти України (друга половина XX – початок XXI століття)»**, представленої на здобуття наукового ступеня доктора філософії за спеціальністю 011 Освітні, педагогічні науки

Актуальність дослідження.

Актуальність рецензованого дослідження є незаперечною, зважаючи на імплементацію концепції Нової української школи, Закону України «Про освіту», в яких задекларовано необхідність побудови нового освітнього простору з орієнтацією на євроінтеграцію. У законодавчих актах щодо розвитку освіти акцентовано увагу на необхідності створення сучасного освітнього середовища, реалізації педагогіки партнерства, формуванні ключових компетентностей особистості, що є основою для розвитку перспективних напрямків та створення відповідних педагогічних умов задля активізації процесу професійно орієнтованого навчання іноземних мов у закладах вищої освіти України.

Авторка переконливо доводить, що вітчизняна педагогічна наука, підтримуючи інноваційну освітню парадигму, прагне подолати наявний дисбаланс між необхідним і фактичним рівнем професійної освіти з метою успішної інтеграції в європейський та світовий науково-освітні простори. На цій основі ґрунтується проблема іншомовної підготовки майбутніх педагогів. Вона, своєю чергою, актуалізується не лише соціальними, культурними, економічними, інноваційними змінами, а й глобалізаційними та інтеграційними процесами, які яскраво визначають вектор освіти у світі й в Україні.

У роботі обґрунтовується теза про те, що процеси глобалізації та інтеграції передбачають розширення співпраці в міжнародних освітніх проєктах, збільшення питомої ваги безпосередніх професійних контактів вітчизняних педагогів з іноземними колегами, передбачають стажування у закордонних закладах освіти і наукових установах, вимагають широкої комунікації в іншомовному освітньо-професійному середовищі тощо. Це і детермінує той факт, що сучасна вища педагогічна освіта повинна спрямовуватися на формування у майбутніх учителів професійно орієнтованої

іншомовної компетентності, невід'ємною складовою якої є вільне володіння іноземною мовою і нормами іншомовного професійного спілкування.

Авторка наголошує, що сучасні підходи до професійної підготовки вчителів вимагають перегляду цілей, змісту й організаційних засад освітнього процесу у педагогічних закладах вищої освіти. Реальність доводить, що якість вищої педагогічної освіти характеризується не лише обсягом фундаментальних і практико-орієнтованих знань й умінь з фаху, що визначені галузевими стандартами, а й здатністю майбутніх учителів до іншомовного професійного спілкування, тобто сформованими комунікативними та міжкультурними компетентностями.

Достовірність та наукова новизна одержаних результатів.

Наукові положення, висновки і пропозиції дисертаційного дослідження Овчаренко Л.Р. сформульовано чітко та аргументовано. Обґрунтування теми дисертаційного дослідження є переконливим. Аналіз основних положень дисертаційної роботи доказово свідчить про досягнення мети і розв'язання поставлених завдань. Зміст роботи відповідає поставленій меті. Висновкам до дисертації властиві узагальненість, чіткість, лаконічність, повнота та логічність викладу, достатній рівень обґрунтованості та об'єктивності.

Достовірність наукових результатів дослідження забезпечується належно обґрунтованими та імплементованими в роботі методологічними підходами та джерельною базою дослідження, яку сукупно становлять:

- законодавчі та нормативно-правові документи досліджуваного періоду, що визначали стратегію розвитку іншомовної підготовки майбутніх учителів нефілологічних спеціальностей та регламентували діяльність педагогічних закладів вищої освіти;

- архівні матеріали в сфері освіти, які уможливили об'єктивне представлення тенденцій й особливостей розвитку теорії, методики і практики навчання іноземних мов майбутніх учителів нефілологічних спеціальностей;

- періодична преса досліджуваного періоду: «Иностранные языки в школе», «Вестник высшей школы», «Советская педагогика», «Педагогика», «Радянська школа», «Іноземні мови», «Рідна школа», «Іноземні мови в навчальних закладах», «Наука і освіта», «Шлях освіти», «Вища школа», тощо;

- інтерпретаційні джерела: монографії, дисертаційні роботи, окремі наукові праці радянських, українських і російських учених-педагогів, у яких висвітлено розвиток іншомовної освіти загалом й іншомовної підготовки майбутніх учителів нефілологічних спеціальностей зокрема;

– ресурси мережі Інтернет, у яких відображено сучасний стан проблеми іншомовної освіти в Україні.

Робота відзначається аргументованістю, об'єктивністю, логічністю викладу матеріалу, адекватним до завдань наукового дослідження комплексом методів наукового пошуку, серед яких: теоретичний метод – допоміг проаналізувати філософську, психолого-педагогічну, методичну, лінгвістичну, історичну літературу з проблеми дослідження, законодавчі та нормативно-правові документи, провести контент-аналіз підручників, навчальних посібників, періодичної преси тощо; порівняльно-термінологічний метод – забезпечив обґрунтування понятійно-категоріального апарату дослідження на основі аналізу, синтезу, аналогії та систематизації наукових джерел; історико-структурний – уможливив виявлення основних структурних і системоутворювальних компонентів іншомовної підготовки майбутніх учителів нефілологічних спеціальностей та виокремлення характерних періодів розвитку досліджуваного педагогічного явища; конструктивно-узагальнювальний – забезпечив формулювання актуальних для сучасної теорії і практики іншомовної підготовки студентів педагогічних спеціальностей висновків і рекомендацій.

Наукова новизна одержаних результатів дисертаційного дослідження Овчаренко Л.Р. полягає в тому, що: вперше в окреслених хронологічних межах: на основі системного ретроспективного аналізу досліджено теорію і практику іншомовної підготовки майбутніх учителів нефілологічних спеціальностей у закладах вищої освіти України; здійснено історіографічний аналіз проблеми, обґрунтовано теоретичні аспекти іншомовної підготовки майбутніх учителів нефілологічних спеціальностей, уточнено зміст ключових понять і категорій дослідження (іншомовна підготовка, іншомовна професійна компетентність, комунікативна та міжкультурна компетенції); з урахуванням суспільно-політичних, соціально-економічних і соціокультурних чинників обґрунтовано періодизацію розвитку іншомовної підготовки майбутніх учителів нефілологічних спеціальностей у закладах вищої освіти України; розкрито організаційно-методичні засади іншомовної підготовки учителів нефілологічних спеціальностей у радянський та пострадянський періоди, зокрема у площині трансформації змісту та розвитку методики професійно орієнтованого навчання іноземних мов; визначено педагогічні умови активізації та перспективні напрями вдосконалення іншомовної підготовки майбутніх учителів нефілологічних спеціальностей у закладах вищої освіти України.

Подальшого розвитку набули: конструктивні ідеї та теоретичні положення про професійно орієнтовану іншомовну підготовку майбутніх учителів нефілологічних спеціальностей, що розширює межі вивчення проблеми та відкриває перспективи у реформуванні системи вищої педагогічної освіти.

Наукова новизна узгоджується із завданнями дослідження, що є складовими поставленої в дисертації мети та не виходить за її межі. Структура роботи та її оформлення відповідають вимогам, що ставляться до дисертацій на здобуття наукового ступеня доктора філософії.

Детальне ознайомлення з дисертацією Овчаренко Л.Р. дає підстави стверджувати, що підхід здобувачки до наукової роботи вирізняється фундаментальністю та ґрунтовністю. Заслуговує на схвалення обрана дисертанткою логіка викладу змісту та основних результатів дослідження, коректне анування авторських позицій стосовно кожного розділу роботи.

Зміст рецензованої роботи свідчить про ґрунтовне вивчення здобувачкою проблеми, глибину, виваженість і самостійність її аналізу, системне осмислення матеріалу джерельної бази, творче застосування комплексу методологічних підходів дослідження, зокрема: системного, діяльнісного, компетентнісного та особистісно орієнтованого.

Науковий апарат роботи, обґрунтований у вступі, має усі необхідні складники: мету, завдання, об'єкт, предмет, методи, коректно визначені наукова новизна та практичне значення, представлено інформацію про апробацію і впровадження отриманих результатів.

Дисертація має два розділи, кожен з яких відображає певний аспект проблеми, проте загалом становить цілісну і довершену картину наукового пошуку. У першому розділі охарактеризовано науково-теоретичні засади дослідження та визначено його поняттєво-категоріальний апарат; розкрито сутність і зміст основних термінів поняттєво-категоріального апарату, як-от: «професійно орієнтоване навчання іноземних мов», «іншомовна професійна компетентність», «комунікативна компетенція», «міжкультурна компетенція».

На підставі найбільш значущих характеристик запропоновано авторське визначення *іншомовної підготовки майбутніх учителів нефілологічних спеціальностей* як системно організованого процесу орієнтації мети, змісту, форм, методів і засобів навчання та виховання на майбутню педагогічну спеціальність, що уможлиблює розвиток у студентів засобами іноземної мови професійно орієнтованих знань, умінь і навичок мовно-мисленнєвої діяльності, підвищення рівня їхньої комунікативної та міжкультурної компетенцій.

Аналіз наукових джерел дав змогу авторці сформулювати *загальну мету іншомовної підготовки* в педагогічному закладі вищої освіти – формування у майбутніх учителів нефілологічних спеціальностей іншомовної професійної компетентності, інваріантними складовими якої є комунікативна та міжкультурна компетенції, оволодіння іноземною мовою як засобом крос-культурного спілкування для здійснення успішної професійно-педагогічної діяльності.

У дослідженні детально і повно охарактеризовано *основні принципи організації* ефективної іншомовної підготовки майбутніх учителів нефілологічних спеціальностей у педагогічному закладі вищої освіти, а саме: розвивальний характер учіння; активність та діяльнісний характер навчання; індивідуалізація; автономність; функціональність; новизна; концентрованість; баланс лінгвістичних і нелінгвістичних знань; перенесення комунікативних стратегій з рідної мови; ситуативність; прагнення до подолання мовних і культурних бар'єрів; позитивна емоційність; врівноваженість усвідомленого вивчення іноземної мови й неусвідомленого володіння нею; внутрішня системність; поліфункціональність вправ; колективна взаємодія; діалог культур.

Овчаренко Л.Р. виокремлено важливі історичні етапи розвитку системи іншомовної підготовки майбутніх учителів нефілологічних спеціальностей у досліджуваній період, які регламентовані засадничими нормативно-правовими документами: *I етап – установчо-трансформаційний (1947 – 1958 рр.); II етап – конструктивно-пошуковий (1961 – 1972 рр.); III етап – розвивально-розбудовчий (1972 – 1986 рр.); IV етап – реформаційно-євроінтеграційний (1991 – 2017 рр.)*. запропонована їхня детальна наукова характеристика.

У другому розділі виявлено особливості трансформації змісту та розвитку методики професійно орієнтованого навчання іноземних мов студентів педагогічних закладів вищої освіти у радянський період (1947 – 1991 рр.), а також розкрито особливості та з'ясовано проблеми іншомовної підготовки майбутніх учителів нефілологічних спеціальностей у пострадянський період (1991 – 2017 рр.).

Визначено й обґрунтовано основні *педагогічні умови* активізації процесу іншомовної підготовки майбутніх учителів нефілологічних спеціальностей: 1) формування професійної мотивації вивчення іноземної мови; 2) створення міжкультурно-орієнтованого освітнього простору; 3) реалізація міждисциплінарних зв'язків іноземної мови з соціально-гуманітарними та професійно орієнтованими навчальними дисциплінами; 4) паритетне включення

до змісту іншомовної освіти творів, що становлять вітчизняну та зарубіжну культурну спадщину; 5) використання діалогу як основного методу іншомовного навчання; 6) урахування регіонального соціокультурного компонента у процесі іншомовної підготовки; 7) розвиток навичок безперекладного читання; 8) формування мислення іноземною мовою; 9) формування елементів інформаційної культури у процесі навчання іноземної мови.

У висновках до кожного розділу та загальних висновках дисертації викладено найбільш важливі наукові результати, які сприяли розв'язанню завдань дослідження та корелюють із ними. Варто відзначити вдало підібрані дисертанткою додатки, які свідчать про ретельний і наполегливий пошук задля інформаційної цілісності та презентабельності роботи.

Не викликає сумніву практичне значення отриманих результатів, яке полягає у визначенні основних педагогічних умов активізації іншомовної підготовки студентів нефілологічних спеціальностей у педагогічних закладах вищої освіти України; вдосконаленні структури й оновленні змісту навчальної дисципліни «Іноземна мова (англійська)» для вчителів нефілологічних спеціальностей; підготовці методичних рекомендацій щодо використання сучасних технологій навчання іноземних мов і створення професійно орієнтованого іншомовного середовища, оптимального для функціонування системи організаційно-методичного й інформаційно-технологічного забезпечення іншомовної підготовки майбутніх учителів.

Результати дослідження впроваджено в освітній процес Дрогобицького державного педагогічного університету імені Івана Франка (довідка № 1145 від 23. 06. 2020 р.), Полтавського національного педагогічного університету імені В.Г.Короленка (довідка № 2152/01-60/32 від 03. 09. 2020 р.), Вінницького державного педагогічного університету імені Михайла Коцюбинського (довідка №06/90 від 17.06.2020 р.), ДВНЗ «Донбаський державний педагогічний університет» (довідка №68-20-20 від 22.06.2020 р.), Мелітопольського державного педагогічного університету імені Богдана Хмельницького (довідка № 01-28/1105 від 25.06.2020 р.).

Апробація результатів дисертації.

Основні положення та результати дисертаційного дослідження Овчаренко Л.Р. розглядалися на конференціях і семінарах різного рангу: міжнародних – «Лінгвістична підготовка студентів нефілологічних спеціальностей закладів вищої освіти у контексті Болонського процесу та Загальноєвропейських рекомендацій з вивчення, викладання та оцінювання»

(Одеса, 2017 р.), «Формування цінностей особистості: європейський вектор і національний» (Дрогобич, 2017 р.), «Фундаментальні та прикладні дослідження: сучасні науково-практичні рішення та підходи» (Баку – Ужгород – Дрогобич, 2017 р.), «Science, research, development pedagogy» (Варшава, 2018 р.), «Викладання іноземних мов в Україні та за її межами: досвід та виклики» (Івано-Франківськ, 2019), всеукраїнських – «Актуальні проблеми сучасної науки (Дрогобич, 2017-2018)», «Виховання дітей та молоді: теорія та практика» (Дрогобич, 2020).

Повнота викладення матеріалів у публікаціях положень, висновків і рекомендацій, сформульованих у дисертації.

Основні результати дисертаційного дослідження висвітлено в 17 публікаціях, з яких 7 статей – у вітчизняних наукових фахових виданнях України, 2 статті у наукових виданнях інших держав (Республіка Польща, Словачка Республіка), 8 – опубліковані праці, які мають апробаційний характер і додатково відображають наукові результати дослідження.

ВИСНОВОК

Дисертаційна робота **Овчаренко Лілії Романівни «Іншомовна підготовка майбутніх учителів нефілологічних спеціальностей у закладах вищої освіти України (друга половина XX – початок XXI століття)»** є самостійно виконаною історико-педагогічною працею, що має теоретичне та практичне значення. Вона містить оригінальні підходи до розв'язання питань, пов'язаних із фаховою підготовкою майбутніх учителів нефілологічних спеціальностей у закладах вищої освіти України. Дослідження містить нові, раніше не захищені наукові положення, характеризується єдністю мети, завдань і змісту, а отримані результати в сукупності спрямовуються на розв'язання актуальної педагогічної проблеми.

Зміст роботи відповідає поставленій меті, визначені завдання розв'язані повністю, мети дослідження досягнуто. Основні положення та результати дисертації мають ознаки наукової новизни. Структура та обсяг роботи (загальний обсяг – 337 сторінок, з яких основний зміст викладено на 205 сторінках. Текст дисертації містить 6 додатків) відповідають встановленим вимогам.

Наукові положення, висновки та рекомендації аргументовані та обґрунтовані, характеризуються науковою новизною, мають теоретичне та практичне значення, отримали належну апробацію на науково-практичних

конференціях. Публікації Овчаренко Л.Р. відображають усі отримані результати.

Викладене дає підставу для висновку, що дисертаційне дослідження **«Іншомовна підготовка майбутніх учителів нефілологічних спеціальностей у закладах вищої освіти України (друга половина XX – початок XXI століття)»** є завершеною науковою працею, в якій отримано нові науково обґрунтовані результати, які в сукупності розв'язують важливе педагогічне завдання, що має значення для розвитку педагогічної науки. Дисертаційне дослідження **Овчаренко Лілії Романівни** відповідає вимогам п. 10 Порядку проведення експерименту з присудження ступеня доктора філософії від 06.03.2019 р. № 167, і може бути представлено для розгляду у спеціалізованій вченій раді для здобуття наукового ступеня доктора філософії зі спеціальності 011 Освітні, педагогічні науки.

Результати дисертаційної роботи обговорено і схвалено на засіданні фахового семінару кафедри загальної педагогіки та дошкільної освіти Дрогобицького державного педагогічного університету імені Івана Франка (протокол № 2 від 20 листопада 2020 р.).

Головуюча на засіданні фахового семінару:

завідувач кафедри загальної педагогіки
та дошкільної освіти,
доктор педагогічних наук, професор

М.М. Чепіль

Рецензенти:

професор кафедри загальної педагогіки
та дошкільної освіти,
доктор педагогічних наук, професор

Т.І. Пантюк

професор кафедри загальної педагогіки
та дошкільної освіти,
доктор педагогічних наук, доцент

О.Є. Карпенко

Учений секретар

І.М. Патен